Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale av.

Office of publication: 2657 So. Lawndale ave. Telephone: Lawndale 4635.

LETO—YEAR XVI. Cena lista je $6.00. Entered as second-class matter January 23, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., sobota, 3. novembra (Nov. 3), 1923. Subscription $6.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 259.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

RADI FRANCOSKE TRME NE BO NIČ Z REPARACIJ. KONFERENCO.

Ker se Poincare z vsemi štirimi upira vsakršni izpremembi že določene vojne odškodnine, ni misliti na sestanek reparacijske konference.

POINCAREJEVI PRIDRŽKI USTVARJAJO NEPREMOSTLJIV PREPAD.

Washington, D. C. — Govor, ki ga je imel francoski ministrski predsednik v Neversu dne 1. novembra, je zaustavil ameriške priprave za mednarodno konferenco, ki bi naj dognala, koliko je Nemčija v stanu plačati Franciji.

Ministrski predsednik Poincare zahteva, da bi se morali izvedenci omejiti v določanju vojne odškodnine le na to, koliko more Nemčija plačati sedaj, kar pomeni prav mrzel curek na načrt ameriške administracije.

To je ustvarilo v administracijskih krogih mnenje, da se Amerika ne bo vdeležila reparacijske konference, če vztraja Francija pri tem, kar zahteva v njenem imenu njen ministrski predsednik Poincare.

Amerika je privolila v to, da se vdeleži reparacijskih pogajanj pod pogojem, če iznova preceni jo izvedenci plačilno moč nemške republike ter določijo celo vojno odškodnino na podlagi tistih dognanj. Kajti le potem bi bilo upati na končno poravnavo med evropskimi narodi.

Ničesar dobrega pa bi se ne dalo doseči, če bi konferenca dognala samo, koliko je Nemčija v stanu plačati sedaj.

"To se skoro ne izplača," je dejal neki uradnik naše administracije.

Sedanja Poincarejeva taktika je še bolj trmasta in ovirajoča, kakor pa je bila taktika tistih, ki so zmašili versajsko mirovno pogodbo.

Če bi sedaj ne določili reparacij, pa utegne priti poznejše tisti čas, ko bo prenareditev cele pogodbe nujno potrebna.

Ameriška in angleška vlada sta sprejela načelo, da se ne da skrčiti reparacij, ki jih je dolžna Nemčija Franciji, Belgiji in Italiji, brez privoljenja pravkar imenovanih dežel. To bi se dalo doseči na skupni konferenci, o kateri pa ne mara, kakor izgleda, gospod Poincare ničesar slišati.

London, Anglija.—Vest o slabem vtisu, ki ga je napravil Poincarejev govor na administracijo v Washingtonu, je dospela v London prepozno, da bi našla uradnike v vladnih departmentih. Ali gotovo pa bo povzročila skrajno razočaranje, ko se raznese med uradnimi krogi.

Če bi se ameriška administracija sedaj premislila ter odpovedala svojo vdeležitev na reparacijski konferenci, potem je padec nemške vlade skoro neizogiben.

Ali ima angleška odklonitev priznanja porenske republike kaj posla z nespravljivim tonom v Poincarejevem govoru, ali ne, tega se ne da še ugotoviti. Ali prav lahko pa se napetost med Anglijo in Francijo zelo poostri zastran tega.

Kolikor je doslej znanega, kar je govoril Poincare v Neversu, stremi njegova trmoglavost predvsem za temile cilji:

Prvič — Dognati bi bilo, koliko je Nemčija v stanu plačati sedaj.

Drugič — Nov način plačevanja.

Tretjič — Preosnova nemških financ.

Četrtič — Nov denarni sistem.

Poincare je mnenja, da se nikakor ne da skrčiti vojne odškodnine, ki so jo zavezniki že določili in naložili Nemčiji. Te odškodnine se ravno tako ne da izpremeniti kakor ne dolgov, ki so jih zavezniki naredili med vojno v Ameriki.

Potres v Aberbajžanu.

Moskva, 2. nov. — Močan potres je včeraj stresel južni Azerbajžan. Podrobnosti še niso znane.

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Francoska trma je podrla upanje na prisostvovanje Amerike na reparacijski konferenci.

Senator Hiram Johnson svari ameriško ljudstvo pred zapletljaji z Evropo.

Narodna protiprohibična zveza napovedala vojno Pinchotu.

Oklahomski governer Walton pred senatskim sodiščem pobija obtožnico.

Nov uspeh v radijobrzojavu demonstriran v New Yorku.

Inozemstvo.

Stresemann, ki leži bolan, je sprejel zahteve socialistov. Republičanske čete zapuste Saksonsko in nastopijo proti Bavarcem.

Nemški ekskronprinc je baje že v Nemčiji.

Nemški magnat Krupp podpisal mir s Francozi v Porurju.

Zmaga socialistov pri občinskih volitvah v Londonu.

Potres na Kavkazu.

MOGOČEN KORAK RADIJOBRZOJAVA.

Brezžični signal je švigal med New Yorkom in Varšavo semintja dvajsetkrat z brzino solnčne svetlobe. — Eksporer na Arktiku čita časopise v Chicagu s pomočjo radija.

New York, N. Y. — Revolucionaren korak v razvoju radijobrzojava je bil storjen 1. novembra, ko je radijo signal švignil dvajsetkrat semintja med New New Yorkom in Varšavo na Poljskem brez operatorja na tej in oni strani. Signal je trajal toliko časa, da je bila izčrpana energija.

Eksperiment je bil izvršen v pisarni Radio Corporation of America in je demonstriral dejstvo, da je mogoče poslati brezžično brzojavko v enem trenotku in prejeti odgovor v naslednjem trenotku ne glede na daljavo. Varšava je oddaljena 4200 milj od New Yorka, toda epohalna 'pika' je prepotovala to daljavo z brzino solnčne svetlobe in dvajsetkratnem skakanju semintja je naredila 170,000 milj poti.

Gen. J. G. Harbord, predsednik Radio korporacije, je dejal, da je demonstracija pokazala velikanski napredek v brezžični telegrafiji, obenem pa je bil narejen precejšen korak na polju razpošiljanja električne sile po zraku.

Zveza New York-Varšava je do danes najdaljša radijska pot na svetu. Operator v New Yorku je najprej poklical operatorja v Varšavi in mu naročil, naj "zveže" svoj prejemni aparat z oddajalnim. Nato je v New York poslal "piko" v Varšavo in takoj je prišla nazaj, nakar je "pika" naredila še 19 potov semintja ter prenehala, ko je bila porabljena električna energija.

Chicago, Ill. — Donald MacMillan, ki se nahaja 3000 milj severno od Chicaga v ledenem Smith Soundu in samo 706 milj južno od severnega tečaja, je bil v četrtek obveščen po radiju iz Chicaga o vseh važnih dogodkih po svetu.

Eksplorer MacMillan je opremljen z radijotelefonskim aparatom na svoji škuni, ki zdaj zamrznjena počiva med ledeniki na Arktiku. Eugene F. MacDonald, predsednik Zenith Radio korporacije, se je omenjenega dne usedel pred mikrofon na oddajalni postaji Edgewater Beach hotela v Chicagu in poklical MacMillana. Dobil je odgovor. Nato je vzel najnovejšo številko "Herald-Examinerja" in čital MacMillanu vse novice iz lista.

Nemške marke za delanje papirja.

Ženeva, Švica, 2. nov. — Papirniška vlada tvrdka v Zürichu je naročila iz Nemčije petnajst ton nemških bankovcev z namenom, da bo delala iz njih papir, toda švicarska carinska oblast je preprečila uvoz mark iz razloga, ker švicarski zakoni branijo uvažanje tujega denarja v večjih vsotah. Tvrdka je apelirala na oblasti, da kupljene marke niso denar, temveč navadna papirnata šara. Zadeva še ni rešena.

JOHNSON SVARI AMERIKO PRED EVROPSKIMI ZAPLETLJAJI.

Združene države imajo cel hotel izvedencev v Parizu, ki 'opazujejo'. Če še sedaj ne vedo, koliko je Nemčija v stanu plačati, naj odidejo domov.

ČEMU ZOPET DOLGOVNE 'IZVEDENCE', ČE NISO BILI USPEŠNI DOSLEJ?

Oakland, Cal. — Na nekem sestanku tukajšnjega kluba je senator Hiram W. Johnson, ki je neizprosen nasprotnik ameriškemu vmešavanju v evropske homatije, obrazložil svoje misli, kako morejo Združene države pomagati v določanju, koliko je Nemčija v stanu plačati Franciji.

"Pred kratkim je bil najpretkanejši mož angleške države med nami," je rekel Johnson.

"On je bil znamenit angleški vojni ministrski predsednik. V taktnih frazah je izjavil, da ni prišel semkaj po političnih opravkih, nego le na zabavo.

"Pehaje se za zabavo se je odpravil na kar najutrudnejšo potovanje.

"Kar najlepše nam je povedal, da nas potrebuje Evropa, in razpadajoča civilizacija tamkaj zahteva naš moralni vpliv.

"Ponižno nam je naredil poklon s tem, da nas smatra po našem odličnem državnem tajniku za prve, ki smo v stanu odvrniti splošne homatije v Evropi.

"Polagoma je Lloyd George postal glasnejši, in v psihologičnem trenotku je bila v Londonu objavljena korespondenca med Curzonom in našim vnanjim ministrom Hughesom.

"In sedaj nam je naročeno določiti vsoto vojnih odškodnin, ki naj jih plača Nemčija — določiti jih seveda v zvezi z Anglijo.

"Kakor vi vsi, tako bi tudi jaz z iskrenostjo pozdravil evropsko stabilnost. Jaz dajem prednost pogajanju pred silo.

"Imeli smo doslej cel hotel izvedencev v Parizu, ki so opisani kot 'opazovalci'. Ali je mogoče, da vedo, koliko more plačati Nemčija?

"Če ne vedo tega, potem bi morali biti odpoklicani domov. Če pa vedo, potem mora vedeti to tudi naša vlada. In če vemo to mi, čemu ne povemo tega?

"Odkod je ideja, da smo tako slabotni in boječi, da moremo govoriti le tedaj, kadar nam to dovolijo evropski narodi?

"Bili so časi, ko se Združene države v obrambo ameriškega kontinenta prav nič obotavljale povedati, kako mislijo.

(Senator Johnson je imel v mislih noto Monroeve doktrine, noto, ki jo je bil poslal predsednik Cleveland Angliji ter jo opozoril na to, da bi Združene države ne trpele nobenega vmešavanja v venezuelske zadeve.)

"Sedaj stojimo nemi. Govoriti ne smemo, dokler ne dobimo dovoljenja od strani drugih narodov.

"In naposled se pridružimo, seveda na vsak način s pridržki, kakemu mednarodnemu komiteju, da določimo vsoto, ki naj jo plača Nemčija. Navsezadnje smo deležni diplomatičnega igranja evropskega!

"Spominjam se pariške konference, iz katere se je izcimila versajska mirovna pogodba.

"Tamkaj sta bila Lloyd in Clemenceau iskaje vsak svoje cilje. In vse sta tako uravnala, da je izgledalo, kakor da smo mi botri njunih stremljenj.

"Francija in Anglija sta bile zapleteni v obupno diplomatično borbo, in Poincare je porazil Baldwina v njej.

"Mi se sedaj čedaljebolj zapletamo v to borbo tajnih smotrov.

"O smotrih te tekme ne maram razpravljati. Ali treba pa je pomniti, da nimamo mi nobenega interesa v reparacijah. Nam ne gre niti en fieck veliko prevelike vsote.

"Speljani po laskanju, ki prihaja od ene strani, hitimo v nesrečne homatije.

"In po kaj? Da svetujemo, pra

(Dalje na 3. strani.)

KOMU SLUŽIJO REPUBLIKANCI IN DEMOKRATJE.

Washington, D. C. — (Fed. Press.) — Harry Sinclair, največji oljni kralj za Rockefellerjem, je dejal zadnje dni pred senatskim odsekom, ki preiskuje oddajo javnih oljnih zemljišč privatnim družbam, da je prispeval v kampanjske sklade obeh starih strank. — "Ne vem, koliko sem dal republikancem in demokratom v volilne sklade, toda dal sem obojim, ker smatram obe stranki za potrebni v našem političnem življenju," so bile njegove značilne besede.

SINNFEINOVSTVO NA FILIPINIH.

Manila, Filipini. — Filipinci se zbirajo v San Fernandu, pokrajina Pampagna, ker hočejo organizirati društvo po vzorcu irskih 'sinnfeinovcev' z geslom Vse za Filipince.

Na sto in sto raznih voditeljev, ki imajo v rokah moč med kmeti, se vdeležujejo konvencije. Prišli so iz Pampagne, Bulacana, Nuevaeije, Aangasinana, Tarlaca in iz drugih pokrajin osrednjega in zapadnega Luzona.

Da se zagrizenost raznih koalicijonistov zajeda čedaljebolj med kmete, je razvidno iz naslednjega dogodka. Ameriško družbo, v kateri je bila tudi hči generala MacDonalda in ki se je vozila na prevoznem čolnu preko reke, so ustavili sredi vode vladni uslužbenci.

Ko so člani ameriške družbe ugovarjali temu ter opozorili vladne uslužbence na posledice njih postopanja, so čolnarji zaropotali ter odklonili dokončati vožnjo. Ko jim je družba obljubila precej lepo nagrado, če jo prepeljejo na drugo stran, so odgovorili čolnarji, da ni to ameriško ozemlje. Ali naposled je bila vožnja vendarle dokončana brez vsakršne nasilnosti.

SIJAJNA ZMAGA DELAVCEV V LONDONU.

Socialisti in laboritje zmagali pri občinskih volitvah.

London, 2. nov. — Komaj ena četrtina glasov, oddanih pri občinskih volitvah v Londonu, je bilo preštetih, a že se lahko sklepa, da so socialisti in laboriti dosegli velike uspehe. Liberalci so najbolj poraženi, konservativci pa tudi niso dosti na boljem.

Afriški Indijci ne smejo imeti političnih pravic.

London, 2. nov. — General Jan Smuts, predsednik južnoafriške vlade, je na konferenci dominijskih predsednikov Velike Britanije povzročil prepir, ko je izjavil, da indijski naseljenci v Južni Afriki ne smejo dobiti volilne pravice in drugih političnih pravic. Predsedniki drugih kolonij so naklonjeni zahtevi Indijcev, da se jim podeli volilna pravica, toda Smuts pravi, da bi potem tudi črnci zahtevali iste pravice in to bi pomenilo konec vlade belokožcev v Južni Afriki, kajti zamorcev je šest miljonov, belopoltnikov pa le poldrugi miljon. Indijske naselbine v Južni Afriki štejejo okrog 160,000 prebivalcev.

Tutov grob je ostal zaprt radi pomanjkanja delavcev.

Kairo, Egipt, 2. nov. — Howard Carter, ameriški egiptolog, ki je nameraval ta teden iznova odpreti Tutankamenov grob v Dolini kraljev, je moral odgoditi svoj načrt radi pomanjkanja delavcev, ki morajo odstraniti 600 ton zemlje, ki je bila nasuta lansko zimo na grobnico. Carter upa dobiti dovolj delavcev prihodnji teden in odpreti podzemeljsko votlino, v kateri leži tritisoč let stara mumija egiptovskega vladarja.

VREME.

Chicago in okolica: V nedeljo večidel oblačno. Južni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24. urah: najnižja 38. Solnce izide ob 6:24, zaide ob 4:43.

Stresemann se je podal socialistom.

Zvezna nemška vlada je pristala, da se izjemno stanje na Saksonskem odpravi in da se odpokličejo zvezne čete iz rdeče države ter pošljejo na Bavarsko, kjer monarhisti in fašisti mobilizirajo svoje pristaše. Okrog 50,000 mož se pomiče proti bavarski meji. Finančna kriza se je obnovila in načrt vlade za prehrano ljudstva je padel v vodo.

Berlin, 2. nov. — "Deutsche Allgemeine Zeitung" poroča danes, da se bivši kronprinc Friderik Viljem že nahaja na svojem gradu Oelsu v Gornji Šleziji. Vest ni uradno potrjena.

Aachen, Porenje, 2. nov. — 1500 separatistov, ki so prišli iz Coblenza, Crefelda in Duisburga, oblega mestno hišo v Aachenu (Aix la-Chapelle). Večja skupina gasilcev, policajev in komunistov brani poslopje, metajoč bombe z žvepleno kislino na separatiste, ki se poslužujejo dinamita. Ljuta bitka je v teku.

Berlin 2. nov. — Zvezna vlada je deloma sprejela zahteve socialistov v njihovem ultimatu v svrho, da se ohrani kabinet. Predsednik Ebert je včeraj odpravil izjemno stanje na Saksonskem in vlada je naznanila, da bodo zvezne čete odpoklicane iz rdeče države.

Istočasno je vrhovni poveljnik narodne garde general Seekt brzojavil generalu Muellerju, poveljniku zveznih čet na Saksonskem, naj pripravi svoje čete za odhod na thurinsko-bavarsko mejo kjer se zbirajo privatne armade bavarskih monarhistov in fašistov pod vodstvom Erhardta, Rossbacha in Hitlerja.

To je znamenje da bo zvezna vlada vendarle nastopila proti Bavarcem kakor zahtevajo socialisti in komunisti. General Mueller ima okrog 50,000 mož na Saksonskem. Dva polka pehote z manjšim oddelkom topničarjev in moštva s strojnicami sta že prispela na mejo Thuringije.

Prvi korak zvezne vlade napram upornim Bavarcem bo — kakor poročajo — da se ustavijo plače vsem vladnim uradnikom na Bavarskem in bavarske banke ne dobe več denarja. To bo finančna blokada. Potem pride gospodarska blokada: pretrganje poštne, brzojavne in železniške zveze. Tretji korak bodo vojaške operacije.

Vesti o mobiliziranju monarhistov na Bavarskem prihajajo v Berlin vsako uro. Zloglasni stotnik Ehrhardt je dal rekvirirati vse hotele v Koburgu, Kronachu in Bambergu, kjer so glavna zbirališča njegovih čet. Adolf Hitler, bavarski Mussolini, je dejal na nekem shodu, da Nemčija mora imeti diktatorja kakor Italija in Španija, ki bo zedinil vse Nemce pod močno centralno vlado kot za časa kajzerja in iznova vžgal v Nemcih duh "Deutschland ueber alles".

Nacionalistični in fašistični četaši so večinoma mladi fantje, okrog 20 let stari, sinovi buržoazije in klerikalnih kmetov in vodijo jih bivši oficirji, ki so služili v cesarski armadi.

Stresemann je bolan in leži v postelji, toda kriza vsled ultimata socialistov ga je prisilila, da je snoči poklical ministre k sebi in obdržaval kabinetno sejo v svoji bolniški sobi.

Denarna kriza, ki je počivala teden dni, je spet pritisnila. Marka je včeraj padla na 250 miljard za dolar, nato je lezla gor in dol in končno obvisela na točki 130 miljard uradnega kurza. Načrt vlade za uravnanje cen in prehrano ljudstva je vsledtega zopet v konfuziji. Mnoga mesta in krajevne trgovske zbornice so pričele izdajati lokalni denar za izplačevanje delavcev.

Grški vstaši kaznovani.

Atene, 2. nov. — Vojno sodišče v Solunu je včeraj izreklo obsodbo nad več voditelji zadnje monarhistične vstaje, ki je izpodletela. Major Sakellarion je bil obsojen na smrt. Neki stotnik mora v dosmrtni zapor s trdim delom, drugi je dobil 12 let zapora, tretji 10 let in četrti dve leti.

KRUPP PODPISAL MIR S FRANCOZI.

Nemški magnat, ki je bil obsojen na 15 let ječe, si je odkupil "kazen" s pogodbo, na podlagi katere bo dajal materijal Franciji.

Duesseldorf, Porenje, 2. nov. — Baron Krupp von Bohlen je včeraj podpisal splošno mirovno pogodbo za vse Porurje. Sprejel je vse francoske pogoje, ki niso slabi, čeprav bo moral plačati premogovni davek od 11. januarja 1923, odkar je bilo okupirano Porurje, toda Francozi so mu odpustili 15 let zaporne kazni, na katero je bil obsojen zadnjo spomlad radi delavskih izgredov v njegovih tovarnah v Essenu. Krupp bo na podlagi pogodbe dajal Francozom premog in koks ter drugi materijal, priznal je njihovo železniško upravo in blokado ter vse davčne naklade, Francozi so mu pa dovolili precej svobode v uvažanju in izvažanju v neokupirano Nemčijo.

Kruppovi premogovniki Salzer, Neuch, Hanover, Hanibal, Relene in Amelie, ki so največji na Westfalskem, pričnó obratovati danes po tej pogodbi in vsi delavci se vrnejo na delo.

Otto Wolf, drugi nemški magnat, je podpisal slično pogodbo glede svojih premogovnikov in tovarn v Porurju. Zdaj pride še na vrsto Hugo Stinnes, črnobradati nemški industrijski diktator, ki se že pogaja s Francozi.

Pogodbe magnatov so take, da si bodo nemški in francoski kapitalisti delili profit bogatih porurskih industrij — delavci se pa ne bodo smeli ganiti.

LLOYD GEORGE DELA ŠE VEDNO POKLONE AMERIKI.

New York, N. Y. — Lloyd George še ni prenehal delati poklonov ameriškemu narodu. Kajti dne 1. novembra je ta možakar dal duške svojemu prepričanju, da je civilizacija odvisna od angleške in ameriške zastave, ki naj plapolata druga poleg druge v tovariški vzajemnosti in složnosti. Tako se je angleški pretkanec izrazil v govoru, ki ga je imel na omenjeni večer pred člani nekega tukajšnjega kluba.

Tedve deželi, je rekel, bi neznansko veliko koristila celemu svetu, če bi se oklenila politike na podlagi medsebojnega sporazuma, zakaj, nikoli bi se ne mogla zediniti na podlagi nasilne in tiranske politike proti sosedom.

PO ZGLEDU LJUBLJANSKEGA ŠKOFA V ZADEVI PREŠERNOVE MUZE.

Portland, Ore. — Ko so prejeli mestni komisarji protest proti skupini nagih žensk v reliefu na pročelju novega poslopja, so šli vsi do zadnjega nemudoma gledat tiste nage ženske, da vidijo, kaj je na stvari. Uverivši se, da so v reliefu zares vpodobljene neoblečene ženske, so dali odstraniti tiste okraske.

Tudi ljubljanski škof je svojčas ugovarjal temu, da bi ga motila Muza z bujnimi grudmi, ko hodi k frančiškanom mimo Prešernovega spomenika na vino.

Ali razlika med slučajem mestnih očetov v Portlandu in pa onim ljubljanskega škofa je to, da ni škofov ugovor zalegel nič, dočim so komisarji v Portlandu kratkomalo dali odstraniti "pohujšljive" figure s pročelja tiste hiše.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (razen Chicago), $6.00 na leto. $3.50 na pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $6.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $6.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Nov. 30-23) poleg vašega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da vam ne ostavi list.

DEMOKRATIČNA NAPRAVA ORODJE KLIKARSKIH INTERESOV.

Odpoklicno gibanje v državi Oregon proti governerju Piercu pokazuje, da se lahko klikarski interesi poslužijo demokratične naprave proti ljudskim interesom. Država Oregon ima direktno zakonodajo: inicijativo, referendum in odpoklic. Ko je bilo v državi Oregon sprejeto pravo direktno zakonodaje, je ljudstvo v Ameriki pozdravljalo ta korak, kajti v pravu direktne zakonodaje je videlo sredstvo, s katerim lahko prepreči mahinacije profesijonalnih političarjev in privatnih interesov.

To veselje je bilo prezgodaj. Profesijonalni političarji in privatni interesi so ravno tako močni, kot so bili ob času, ko država še ni imela prava direktne zakonodaje. Najnovejši dogodki v Oregonu govore, da se ljudstvu sovražne sile lahko poslužijo prava direktne zakonodaje na škodo ljudstvu.

Uvedeno je bilo odpoklicno gibanje proti governerju. To gibanje je prišlo nepričakovano in na misterijozen način. Pojavila se je organizacija, katere predsednik je A. E. Campbell, tajnik pa Walter Smith. Nahranih je bilo petnajst tisoč dolarjev in najeti so bili delavci za pobiranje podpisov na odpoklicno prošnjo. Ti delavci prejmejo za vsak podpis deset centov, ki ga dobe. Predsednik organizacije je izjavil, da dela za nepoznane ljudi in tudi se ne ve, kdo je dal petnajst tisoč dolarjev, da se uvede odpoklicno gibanje. Znano je, da je denar tukaj, da ima odpoklicna organizacija predsednika in tajnika, na kar prične misterij: Kdo je dal denar, kdo predstavlja to organizacijo?

Zdaj si oglejmo čine governerja, ki niso všeč gotovim privatnim interesom in mogoče tako spoznamo, v kakšnih krogih je pričelo izvirati odpoklicno gibanje.

Governer je zagovarjal postavo, ki določa, da morajo vsi otroci od osmega do šestnajstega leta pohajati v javne šole. To je udarec za farne šole, najbolj so pa prizadete katoliške farne šole. Ta postava je vzbudila silno jezo pri ljudeh, ki še dandanes trdijo, da je Bog ustvaril svet v šest dneh in da je zemlja stara okoli šest tisoč let, dasiravno je znanost že zdavnej ovrgla take nauke kot neresnične.

Zagovarjal je davke na visoke dohodke. S tem je spravil v slabo voljo elemente, ki imajo velike letne dohodke, najrajše bi pa bili oproščeni vseh davkov.

Priporočal je poseben davek za vkoriščanje gozdov in ribjega lova. S tem je zdražil velike lesne in ribje interese. Zagovarjal je interese siromašnih farmarjev. Tako je razsrdil vse tiste privatne interese, ki gulijo farmarje.

S svojo politiko glede umetnega namakanja zemljišč je pa sunil v gnezdo zemljiščnih špekulantov.

Ti fakti nam podajajo sliko, da je governer ujezil razne privatne interese, ki gledajo najprvo na svoje koristi, ljudski interesi so jim pa tuja in nepoznana reč.

Nekaterim ni všeč ravnanje s kaznenci, ki ga je uvedel nov jetničar Johnson Smith. Jetničar pa meni, da so kaznenci tudi ljudje in jih skuša z milim ravnanjem omehčati in zopet vrniti človeški družbi. To ravnanje je pa dva in štirideset kaznencev izrabilo. Ob ugodni priliki so pobegnili. Tisti, ki se jezijo radi takega ravnanja, vidijo teh 42 slabih kaznencev, ki so zlorabili dobro voljo jetničarja, ne vidijo pa drugih stotin kaznencev, katere je poboljšala jetničarjeva človekoljubna metoda.

Najbolj je pa ujezil zemljiščne interese, ker jim je zmešal štreno, pri njih špekulacijah.

Pravo direktne zakonodaje ima namen, da ljudstvo samo sodi, kaj je prav in kaj ni prav. Torej je pravo direktne zakonodaje dobra reč, ako se ogleda s tega vidika. Ako bi ljudstvo samo lastovalo časnike, tedaj bi se ljudstvo prav zanesljivo vselej poslužilo direktne zakonodaje v svojem interesu in nazadnjaški in napredku sovražni elementi bi bili brez moči. Časniki so pa dandanes še večinoma lastnina privatnih interesov. Od volje teh privatnih interesov je torej odvisno, kaj se ljudstvu sugestira, kadar se posluži prava direktne zakonodaje. Časopisje dela javno mnenje.

Iz tega sledi, ako ljudstvo želi, da je pravilno poučeno, kadar se posluži direktne zakonodaje, tedaj mora lastovati svoje časopisje. Farmarji in delavci morajo ustanoviti svoje liste, katerih naloga je, da dogodke obdelajo tako, da si lahko ljudstvo o njih ustvari pravilno sodbo v njegovem lastnem interesu.

SLIKE IZ NASELBIN.

Sterling, Ill. — Žalostnega srca naznanjam sorodnikom, prijateljem in znancem, da je preminul moj dragi soprog in oče sedmih nedoraslih otrok. Podlegel je po devetnajstmesečni bolezni dne 21. oktobra za srčno napako. Bil je pokopan civilno, kakor je zahteval sam, dne 24. oktobra. Doma je bil pokojnik iz Stare Vrhnike, kjer zapušča mater in dva brata, tu v Ameriki pa brata in sestro. Star je bil 50 let, prebival je v Ameriki 23 let.

Tu zapušča soprogo in sedem otrok, katerih najstarejši šteje 19, najmlajši pa pet let.

Prav lepo se zahvalim družini Košer iz Dekalba, miss Košer, mrs. Hamone in Kokal, ki so prišli spremit pokojnika k zadnjemu počitku. Dalje hvala mrs. Košer iz So. Chicaga ter mrs. Petkošek iz Kokoma, Ind., za dolgo pot, ki ste prišli spremit pokojnika in me tolažit v žalostni uri. Zahvalim se družini Lenars iz Kokoma za krasen poslan venec in tako vsem prijateljem za krasne vence.

Na zadnji poti ranjkega je bilo mnogo prijateljev, katerim vsem izrekam hvalo.

Dragi soprog in oče, zapustil si nas veliko število, ki za teboj žalujemo. Odšel si od nas, a spomin nate ostane pri nas. Žalujoči ostali: Jany, Franey, Katerine, Margy, hčere, Viljem, Edward, sina. — **Mary King**, soproga.

Herminie, Pa. — Slovenskim sodrugom in simpatičarjem delavskega gibanja v pojasnilo, da bodo vedeli, kako uporabljati svoje glasove. — Stari političarji so ponovno zmešali glasovnico za socialiste, radi česar bodo morali volilci glasovati precej preudarno. Na glasovnici za okrajne (county) volitve imamo dva kandidata, ki nista socialista, pa vendar kandidirata na socialistični listi. Eden njiju igra za socialista, in sicer za sodnika, to je Curtis Gregg. Proti njemu ni imela stranka nobenega zmožnega človeka, da bi ga postavila na listo. Radi tega je bilo prosto kandidatu cirkulirati peticijo za nominacijo. In nominiran je bil od demokratov.

Navada je, da največ socialistov voli za vse kandidate na socialistični glasovnici (straight), zato nesocialistični kandidat na socialistični glasovnici upa, da bo izvoljen v svoji kampanji od socialistov. Kandidat trdi, da ni pod kontrolo kake korporacije in da se je tudi s trdim delo povzdignil do stopnje, kot jo zavzema. Služil je že kot kongresnik leta 1910 in ob istem času je še za časa stavke zastopal rudarje ter za 145 tožb ni prejel nobenega centa. Na podlagi tega se čuti upravičenega do delavskih glasov. Po poklicu je advokat in študira še 35 let od 10. leta, ko je pričel služiti kruh kot razprodajalec časopisov. Ponoči je bil časnikarski poročevalec in ponoči študiral ob prostih urah. V strankin fond je prispeval dvakrat po deset dolarjev.

Stranka se pa pri tem kandidatu nič ne vmešava vmes, odvisno je torej od volilcev, kdo ga bo volil. Socialisti torej nimajo za to službo kandidata, ker niso imeli zmožnega, da bi kandidiral za sodnika.

Drugi, ki je dobil nominacijo na socialističnem tiketu in ni član stranke, je Herbert Wirsing, tudi demokrat. Po vsej sili si je ta dobil nominacijo za okrajnega komisarja na socialističnem tiketu, čeprav neupravičeno. Stranka je nominirala za ta posel sodruga Charlesona in Zornika. Naše aplikacije so bile tudi že vknjižene pri komisarju, ko je prišel Wirsing s svojo. Obiskal je tudi mene, češ, naj jaz umaknem svojo nominacijo in dam njemu priliko za izvolitev na socialističnem in demokratskem tiketu. Na zadnjem je izgubil nominacijo. Rekel sem mu, da tega ne storim radi stranke, a on je vseeno prišel pri primarnih volitvah na glasovnico, ker je agitiral po naselbinah in s pomočjo naših rojakov tudi prejel zadostno število glasov, namreč 311, jaz pa 260.

Na zadnji seji okrajne organizacije so ga pozvali, naj odstopi, a bilo je že prepozno. Pisal je predsedniku stranke in zadnji je poslal čez 1000 pisem registriranim socialistom ter 5000 lepakov ter naj se napiše ime Anton Zornik pod Wirsingovo. Zraven je dodal, da je najbolj priporočljivo, da volilci volijo skozi celi tiket kot kdo želi. Glasovati za kandidate drugih strank ni priporočljivo, ker v slučaju izvolitve mora izvoljeni delati tako kot mu veli stranka, kateri spada.

Za volilce naše občine (township) Serekly socialisti tudi nimamo kandidatov. Izpolniti pa je treba važna mesta, zlasti za nadzorovalca cest. Nominacijo na socialističnem tiketu ima menda republikanec Moris in farmarji trdijo, da je on tisti, ki ga hoče premogarska družba. Proti njemu je njegov prijatelj Newlen, demokrat. Farmarji trdijo, da je zadnji sposobnejši za delo in da mu bolj zaupajo.

Toliko na znanje rojakom v Herminie, da se udeležijo polnoštevilno seje društva št. 87 SNPJ., da bomo po seji nekoliko o tem debatirali, na kak način bomo v bodoče zasledovali političarje. Tudi taki mali uradi so važni. Ako pazimo na to, da izvolimo može, ki bi delali na korist ljudstva v občini in ne za njih lastne ter interese posameznikov. — **Anton Zornik.**

Ameriški kapitalisti osvajajo dežele.

(Leland Olds za Fed. Press.)

Bogastvo, ki so ga producirali delavci te dežele, bodo ameriški multimiljonarji porabili za nadvlado sveta. Pol stoletja smagoslavnega investiranja, pravi Bertrand Russell, bi napravilo ameriške kapitalististe gospodarjem vsega sveta.

Združene države so investirale v Kanadi že za $2,500,000,000, kar je več kakor investicije angleških kapitalistov. Posebno od leta 1915 dalje so ameriški kapitalisti investirali silno velike vsote. Kapitalisti Združenih držav so od tistega časa v Kanadi odprli s obratovanjem več kot 200 tovarn do leta 1919, od tistega časa do lanskega leta pa kar 700 novih podjetij.

Leta 1919 so ameriški kapitalisti kontrolirati malone vso medicinsko in industrijo motornih kar v Kanadi. Pri električnih železnicah so imeli kapitalisti iz Združenih držav 61 odstotkov deleža, domači kanadski kapitalisti pa 39 odstotkov. Nad 40 odstotkov delnic industrij za izdelovanje električnih aparatov, mesnih izdelkov, kavčuka, barve in barvnih olj, medi in bakra, kondenziranega mleka in petrolejа posedujejo kapitalisti Združenih držav. Dognali so, da je leta 1920 bilo v kanadski papirni industriji 250,000,000 dolarjev zveznega denarja, ali 80 odstotkov vsega denarja, investiranega v tej industriji.

Nad miljardo dolarjev imajo ameriški mogotci investiranih v industriji kubanskega sladkorja. Tako imajo investiranih tudi 85 odstotkov v železniških podjetjih otoka. Kubanske železnice so torej v ameriških rokah.

Tudi v Braziliji je proniknil ameriški kapital. Po dognanjih žurnala z Wall Streeta imajo kapitalisti Unije tam doli investiranih do $300,000,000. Tretjino tega denarja imajo založenega v bondih brazilske vlade, drugo v železnicah in raznih municipijalnih in privatnih podjetjih. Ameriški kapitalisti so tam doli osvojiti železnice, brzojav, rudništvo, kavine nasade, trgovstvo in javne naprave.

Pri elektrifikacijskem razvoju Južne Amerike imajo ameriški kapitalisti največji delež. V teku zadnjih desetih let so bile zgradene nove električne železnice po Braziliji, Argentiniji in drugih državah Južne Amerike, vse z denarjem kapitalistov Združenih držav.

Vse glavne industrije republike Kolombije kontrolira ameriški kapitalistični sindikat s svojo miljardo investiranega denarja. Kot nagrado zato je sindikat tudi dobil 210 akrov sveta za železniške proge do na olju najbogatejših pokrajin, da jih lahko izkorišča. Glavni namen kapitalistov, ki so investirali v republiko tolike vsote, je, da prosijo roke z vlado Kolombije za izkoriščanje na železu, premogu, olju, lesu, živini, apnu in kemikalijah bogate države.

Investirane vsote zveznih kapitalistov v Južni Ameriki se večajo z vsakim letom, zlasti pa so se povečale od zadnje vojne. Tudi podjetja v Mehiki kontrolirajo s svojimi delnicami ameriški kapitalisti v veliki meri.

Na ta način od ameriškega delavstva izmozgani miljoni gredo v druge dežele, da bodo tukajšnji kapitalisti lahko izkoriščali delavstvo tudi drugih držav.

Naročite "Prosveto" vašemu sorodniku ali prijatelju v stari domovini.

Kaj je s krompirjem?

(Po Johnu Lordu.)

V zadnjih dveh člankih smo spoznali, da Severozapad prideluje preveč krompirja, Minnesota in Severna Dakota pridelata toliko krompirja, da ni mogoče spraviti vsega na trg.

Drugo vprašanje je, ali se pridelovalci prizadevajo spraviti na trg izbran in najboljši krompir. Vladni inšpektor Hall od poljedelskega departmenta v Minnesoti je ugotovil, da farmarji zelo slabo izbirajo krompir in sploh ne stavijo nikake pažnje na to, kakega oddajo na trg.

Dotični vladni uradnik se je potom časopisja mnogo prizadeval, da bi v dobrimi članki farmarje navadil na to, da bi pošiljali na trg izbran krompir, a uspeha ni imel. Trgovci sami radi vidijo, da farmarji pošiljajo na trg neizbran krompir in jim na ta način lahko več utrgajo.

Povprečno vsebuje železniški voz krompirja 600 bušljev. Prekupec plača od tega samo 95 ali 94 odstotkov, če je krompir izbran, češ, da ga pet ali šest odstotkov še segnije. Torej kmet prekupcu dovoli še pri izbranem krompirju toliko dobička. Če je krompir neizbran, pa prekupec že lahko skoro nemoteno utrgava ceno. Hall je priporočil vladi, naj bi sprejela zakone, da varujejo kmeta, če pripelje na trg izbrano blago, da bi mu prekupec ne mogel nič utrgati. Take zakone že imajo nekatere države. Vladni uradniki naj bi pregledali blago, ki pride na trg in ga sortirali ter mu določili cene.

Toda naj je tudi sprejet Hallov zakon, kaj pa pomaga kmetom letos izbirati krompir, ko ga imajo na milijone bušljev na prodaj, pa nihče ne vpraša zanj. Tudi če se bo kupčija s krompirjem posrečila, pridelovalcem bo vendar ostalo polovico krompirja. Če bi bili kmetje vedeli o tem pred dobrim mesecem, delali bi bili pametnejše. Še na njivi bi bili izbirali krompir, pustili ga tam polovico in pobrali samo najlepšega. To bi pomenilo, da bi šel na trg samo najlepši krompir, pridelovalci pa bi lahko prejeli ravnotoliko in prizadetih bi bilo manj. Slična organizacija za spravljanje krompirja po vsem Severozapadu bi bila koristna kmetom.

Meštarji prodajajo v Minneapolisu krompir druge vrste, ne posebno lepega, pač pa slabega. V okraju Hennepinu, kjer imajo krompirja na kupe in lepega, pa bi radi krompir izbirali in prodajali le najlepšega, a nihče jih ne vpraša po njem. Človek bi skoraj ne verjel. Mestni ljudje morajo vžigati plikav, obgniti in nevžiten krompir, kmetom pa bo moral v kupih segniti najboljši in najlepši izbran krompir.

Farmarji predvsem bi morali povsod gledati, da ne oddajo na trg neizbranega krompirja. S tem bi pomagali delavskim družinam po mestih in svojim tovarišem, ker na ta način bi bilo omogočeno vsem prodati krompir po zmernih cenah. Minneapolis je takorekoč v sredi oceana krompirjevih poljan, pa na trgu tega mesta je najslabši krompir, kot bi bilo kdove kakšno pomanjkanje.

Če človek vpraša prodajalca, zakaj nima boljšega krompirja, pa bo pokazal potrdilo, da mu je vladni uradnik preiskal krompir in ga spoznal za prvovrstnega. Zakoni so res tu, da zabranjujejo razpečavanje slabih pridelkov, toda kaj pomaga, če zakoni niso spoštovani.

Dve dejstvi torej že imamo, ki nam kažeta vzroke radi slabega razpečavanja krompirja. Prvi je, da je bilo krompirja preveč pridelanega in drugi je, da pri tolikem pridelku krompirja kmetje istega ne izbirajo, da pride na trg preveč blaga, ki pa ni prvovrstno. Drugo leto bo torej treba še prej določiti, koliko krompirja naj bo posejanega, pri odpremljanju na trg pa paziti, da ne bo odposlanega nič nezdravega in slabega krompirja.

MATI PORODILA TROJČKE IN UMRLA.

Chicago, Ill. — Veselje armadnega zdravnika drja. Johna E. Stantona nad rojstvom trojčkov je bilo kratko. Čez eno uro potem, ko je bil zdravnik obveščen, da mu je žena povila dva dečka in eno deklico, je izvedel, da mu ne ostane žena pri življenju. Mati je umrla v sredo zjutraj.

Kakor so povedale bolniške strežnice v bolnišnici sv. Lukeža, so trojčki zdravi. Punčka tehta štiri funte, en fantek šest, drugi pa sedem funtov.

NOVICE IZ JUGOSLAVIJE

Izprtje kovinarjev v tovarni "Titan" v Kamniku. Kovinarji v tovarne "Titan" v Kamniku so bili prisiljeni, da vsled vedno naraščajoče draginje stavijo zahteve za poboljšanje svojih mezd. Zahtevali so poviršek od 50 par na temelj ne plače in 30% poviška na sedanje prejemke ter da bodo tega poviška deležni tudi vajenci, na katere so birokrati pri Osrednjem društvu vedno pozabljali.

Lastniki tovarne, zagrebški finančniki, so po svojem pokornem sluge Jelineku odgovorili, da naj delavci bolj delajo in več producirajo, pa bodo bolje zaslužili. Ko se je delavstvu ta odgovor sporočil, je bilo razburjenje nad tako provokacijo tako veliko, da so zaupniki komaj preprečili grozeče izjave. Ker je ravnatelj Jelinek postavil take akordne postavke, da je bilo nemogoče z akordnim delom doseči minimalno plačo, so delavci na sestanku 4. oktobra sklenili, da ne bodo delali na akordne postavke toliko časa, dokler se akordne postavke primerno ne zvišajo. Ravnatelj Jelinek pa je samozavestno izjavil in tudi plakatiral: Ker nočete delati v akordu, zaprem tovarno in ste vi odpuščeni.

Takoj ko je ravnatelj na tak nesramen način zaprl tovarno in izprl delavce, so stopili v akcijo orožniki in znani glavar dr. Ogrin, ki je poznan vsled svojega protidelavskega nastopanja v Kočevju, kjer je bil najboljši prijatelj ruskega carista Biskrpskya. Začeli so stikati za s Wankmuellerjem in ga zasledovali. Napeljati so mu hoteli, da je govoril na shodu, ki ni bil prijavljen. Seveda tudi ravnatelj Jelinek ni zamudil in ga takoj obdolžil na glavarstvu: "On je komunist in on je nahujskal ostale, da nečejo delati. Če njega ne bo bilo, bi bili delavci zadovoljni."

Mezdno gibanje jugoslovanskih poslancev. Jugoslovanski poslanci so imeli pred kratkim svoje mezdno gibanje. Demokrati in radikali so izjavili, da ne morejo več živeti s Din 130.— dnevno, da zahtevajo radi draginje 300.— dinarjev dnevno. Razume se, da se je to mezdno gibanje uspešno končalo. Zahtevam poslancev se je ugodilo v polni meri. Kolikor so zahtevali, toliko so dobili.

Tudi rudarji so imeli mezdno gibanje. Zahtevali so poboljšek nekaj dinarjev, ker rudarji so bolj skromni. Isti radikalci, ki imajo sedaj postranskih dnevnic Din. 300.— in na mesec Din 9.000 so rudarske zahteve v šilo potlačili. Poslali so nad nje bajonete, najbolj zavedne delavce pahnili v zapore in uvedli v revirjih brezobziren teror. Rudarji pač kopljejo samo premog, poslanci pa delajo zakone in pijejo črno kavo.

"Slovenec" št. 223. prinaša pod naslovom "Črni dan slovenskega naroda daljšo razpravo o nikinitvi slovenskih šol v Julijski Benečiji. Dne 1. oktobra je uvedla šolska oblast v Italiji že v prvem razredu na vseh slovenskih šolah italijanski učni jezik. Vsi učitelji so dobili nalog, da otroke v 1. razredu uče samo laško. Slovenski učitelj mora s slovenskimi otroci govoriti samo v italijanskem jeziku. Slovenščina naj se uči kot neobvezen predmet in še to izven učnega načrta pri posebnih urah kot prost predmet. V štirih ali petih letih ne bo v Italiji niti ene slovenske šole več. Članek končuje z zaključkom, da dokler se ne poruši Mussolinijeva policijska vlada, toliko časa tudi za tamkajšnje Slovence ni mogoče nič storiti.

K temu članku bi bilo treba pripomniti le to, naj sporoči "Slovenec" te svoje želje rimskemu papežu, ki je kot vrhovni poglavar katoliške cerkve pripomogel, da je prišel Mussolini na vlado. "Slovenec" je imel ob priliki katoliškega shoda najlepšo priliko povedati papeževemu nunciju, naj vatikanska gospoda ne igra dvojne igre. Naj ne blagoslavlja morilcev in obenem tudi njihovih žrtev. Naj ne dela take politike kakor med vojno, ko so v Italiji katoliški duhovniki blagoslavljali italijansko orožje v Avstriji so pa duhovniki iste vere blagoslavljali avstrijsko orožje, ki je bilo italijanskemu sovražno. Oboji so prosili istega Boga za — zmago njihove armade.

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Knjižna matica S. N. P. J.

Delavske novice.

Chisholm, Minn. (Fr. Ruparčich.) — Jeklarska korporacija v tem okrožju nastavlja mreže za prihodnje volitve dne 6. novembra. Bodite previdni, rojaki, kajti volitve so velikega pomena. Zdaj se gre za to, če bo Town of Chisholm postalo mesto ali ne. Jeklarska korporacija dela na vse pretege, da bi napravila iz Location Prizar mesto, kar bi bilo njim v korist in če bi se jim posrečilo, je potem Chisholm navadna zapuščena vas. Volimo tako, da bomo imeli od volitev korist mi in ne korporacija.

Nekateri rojaki slede jeklarski korporaciji, da bi se ji obnesla igra, a mislim, da se ji ne bo. Volilcem je torej treba opreznosti dne 6. novembra. Pustimo ob tej priliki strankarstvo na stran, ker tu se ne gre za "korita", pač pa za splošno ljudsko korist.

(Federated Press.)

Novo mezdno gibanje stavbinskih delavcev v St. Louisu.

St. Louis, Mo. — Distriktni svet stavbinskih strokovnih unij je odobril nove zahteve stavbinskih delavcev, ki imajo stopiti v veljavo 1. marca 1924.

Kleparji zahtevajo 25 centov poviška na uro, vsa pomožna moštva pa 20 centov. Pomožna moštva so zidarski, tesarski in kleparski pomagači, kopači temeljev, rušilci starih poslopij itd., ki danes prejemajo 54 do 84 centov na uro. Povprečna mezda mehanikov v stavbni stroki znaša $1.50 na uro; nekateri imajo $1.75.

Nizke mezde v Massachusettsu.

Boston, Mass. — Na podlagi statističnih podatkov iz urada delavskega departmenta v Washingtonu so tovarniški delavci v državi Massachusetts menda najslabše plačani delavci v celi Ameriki. Povprečna mezda, ki se naznaša na 796 tovarn, v katerih je uposlenih 226,096 delavcev, znaša $24.94 v tednu. Ako delavec dela vseh 52 tednov v letu, mu pride manj ko $1300, kar pa je veliko manj kot znaša od ekonomov preračunan eksistenčni minimum.

Podatki pa kažejo, da izmed 796 tovarn je 23 odstotkov takih, ki obratujejo le delno, ne pa vse dni v tednu in vse mesece v letu. Najslabši zaslužek je v tekstilni industriji, kjer je zdaj tudi najmanj dela.

Delavci proti novi missourski ustavi.

St. Louis, Mo. — Ako pojde po želji organiziranih delavcev, bo nova ustava države Missouri poražena pri ljudskem glasovanju. Ustava, katero so kovali več ko leto dni na ustavodajni konvenciji v Jefferson Cityju, je polna točk, ki so škodljive delavstvu; v splošnem je ustava reakcionarna do kosti.

Nova ustava odpravlja iniciativo in referendum, daje verskim organizacijam večjo moč do premoženja in postavlja sodišča naravnost v službo delodajalcev.

Izvrševalni odbor Missourske federacije je pozval lokalne unije, naj delajo za poraz nove ustave, ko pride na splošno glasovanje.

Angleški rudarji v novem mezdnem gibanju.

London. — Med rudarsko organizacijo in lastniki premogovnikov na Angleškem se vrše pogajanja za novo mezdno pogodbo. Rudarji zahtevajo povišek sedanje minimalne mezde, ob kateri morajo stradati, toda lastniki pravijo, da bodo še to mezdo znižali. O stavki še ni govora, toda lahko pride, ako sedanja pogajanja končajo brez uspeha.

Razne vesti.

Z MUSSOLINIJEVIM KABLOM NE BO NIČ.

New York, N. Y. (Fed. Press.) — To, da niso laški priseljenci v Združenih državah pokupili obveznic Mussolinijeve vlade za kabel, ki bi naj neposredno vezal New York z Italijo, je dvignilo precej prahu v tukajšnjih laških krogih.

Nova kabelska družba, znana pod imenom "Italocable", je poluraden projekt laške vlade, in Mussolinijev režim je dal svoje jamstvo za te bonde, ker je laška gospoda mislila in pričakovala, da bodo tukajšnji Lahi kar hlastnili po njih. Lahi v Ameriki pa so prekrižali Mussoliniju te račune s tem, da ne marajo kupiti ponudenih obveznic.

To, zakaj niso Lahi marali priskočiti laški vladi na pomoč, razsvetljujeta dva razloga. Prvič so bili laški priseljenci speljani na led že v raznih zadevah in projektih domače vlade in drugič ne zaupajo prav nič Mussolinijevemu režimu.

Izjalovljenje kabelskega projekta bo najbrž izničilo še drugo Mussolinijevo nakano. Ta fašistovski kolovodja si namreč prizadeva mobilizirati prihranke vseh laških izseljencev pod pokroviteljstvom narodnega posojilnega zavoda za laške delavce v tujini, ki ima namen pospeševati delovanje laških delavcev v tujih deželah, ali denar pa naj bi bil pod kontrolo v Italiji. Med navedenimi smotri tega narodnega posojilnega zavoda je zalaganje laških delavskih podjetij in kolonizacij v tujini z denarjem; posojanje denarja kooperativnim unijam, sestavljenim iz Lahov; preskrbovanje obvestil glede trgovskih in delavskih prilik izven Italije.

Kljub tem hvalevrednim "smotrom" in izjavi, da bo zavod posloval pod kraljevim pokroviteljstvom ter dajal obresti po polpeti odstotek, kažejo laški delavci tako malo zanimanja za to podjetje kakor v kabelskem projektu, ki mu je za botra sam Mussolini. "Kako naj vemo, da ne bodo po našem denarju, ki bi ga imel pod kontrolo Rim, posegli črnosrajčniki ter ga rabili v svoje slabe svrhe doma in na tujem?" pravijo delavski predstavniki v Ameriki.

BANČNO URADNIŠTVO SE ORGANIZIRA.

New York, N. Y. (Fed. Press.) — Finančni distrikt newyorškega mesta bo naglo organiziran, če se obnese kampanja, ki jo je započela unija knjigovodij, stenografov in računovodij v tistem delu newyorškega mesta.

Na tisoče in tisoče finančnikov in bančnih uradnikov, ki so šli začetkom tega tedna na opoldanski prigrizek, je videlo izredno formacijo dvajsetih mladih žensk z lepimi trakovi čez ramo in s poslačenimi letaki v roki. Te mladenke so vabile bančne uradnike v svojo unijo. Nad 15,000 okrožnic je bilo razdeljenih, in mladenke so pojasnjevale, koliko koristi prinaša članstvu takšna organizacija. Brošuro je sestavil Ernest Bohm, ki je poslovodja uradniške unije in ki vodi to kampanjo. Neki višji bančni uradnik, ki je obstal ter vzel eno okrožnico, je tudi čital v njej, da bo zanesla unija v urade in na banke demokracijo namesto avtokracije, ki sedaj prevladuje, ali mož, v katerem je Bohm izpoznal sodnika in jeklarskega kralja Garyja, je porinil letak od sebe ter šel mimo.

Uradniška unija, pridružena Ameriški delavski federaciji, ima nad 3,000 članov, med katerimi so sami stenografi, knjigovodje in drugi pisarniški delavci, ima na svoji strani ligo ženskih strokovnih unij sedaj v svoji kampanji, ki stremi za organiziranjem bančnih uradnikov v newyorškem mestu. V zadnjih šestih mesecih je ta šele pred kratkim organizirana skupina vodila čisto mirno kampanjo.

Kakor upajo, bo kmalu toliko članov v bančni uniji, da bodo banke prisiljene povišati mezdno lestvico svojim delavcem. $150 na mesec je neki zadosti poštena povprečna plača med tukajšnjimi bančnimi uradniki.

Tukajšne delavske banke, ki jih obratujejo razne strokovne unije, so seveda bodrile svoje uslužbence, naj se organizirajo v svojo unijo, in ravno uradniki s teh bank so tisti, ki so stvorili jedro nove unije bančnih uradnikov. Blizu 300 je teh uradnikov in uradnic.

Sedanja kampanja se osredotočuje okoli velikih bank na Wall Streetu in v okolici, ali unijski uradniki pravijo, da bodo šli za novim članstvom tudi po drugih velikih pisarnah in uradih.

AMERIŠKA DEMOKRACIJA NA DELU.

Cleveland, Ohio. — Zelo zanimivo bi bilo napisati komentar o demokratičnih ustanovah v Združenih državah sedaj, ko si prizadeva zvezni okrožni pravdnik Bernstein preklicati državljanske papirje Angelinu V. Severinu, ki je kandidat za mestni svet, ker je član Ameriške delavske stranke.

Cleveland bo izvolil mestni svet ta mesec na podlagi proporčnega sistema. Delavska stranka je nominirala tri kandidate za te volitve. Med temi je tudi Severino. Po proporčni predstavniški postavi ima manjšinska skupina lepo priliko, da izvoli svojega kandidata. In strah pred to okolščino je najbrž privedel zveznega pravdnika, da je uvedel postopanje proti Severinu.

Severino je obdolžen, češ, da je storil krivo prisego pred newyorškim najvišjim sodnikom v Bronxu, ker je dejal, da ne nasprotuje organizirani vladi. Takrat je šlo za njegov drugi državljanski papir.

Ko je Severino l. 1915. dobil drugi državljanski papir, še ni bilo komunistične stranke. Severino je pristopil k socialistični stranki v Clevelandu l. 1917. Zastrantega se zdi, da je Severino obdolžen krive prisege, ker je postal komunist štiri leta potem, ko je dobil drugi državljanski papir.

V odgovor na to obdolžitev je Severino podal izjavo, ki se glasi deloma takole: "Rad bi prosil zveznega okrožnega pravdnika, naj se malo bolj seznani s tem, kaj imajo komunisti reči zase, in potem dožene, ali so nasprotni organizirani vladi, ali ne. On in jaz utegneva imeti vsak svoje nazore o tem, kdo bi naj imel kontrolo nad organizirano vladno oblastjo, in kakšno obliko bi naj imela tista organizirana vlada. Ali dolžiti mene in druge komuniste, da smo proti organizirani vladi, je pa naravnost bedasto in smešno. Tista vlada, ki bi ustvarila družbo, v katero verujem jaz, in v kateri bi bilo vse, kar bi ljudje producirali, razdeljeno kooperativno, bi bila delavska in kmečka vlada. In v to verujem jaz. In v to svrho tudi stranka, katere član sem."

Med vojno in še potem so metali socialiste iz javnih uradov, posebno pa še v Albany in clevelandskem mestnem svetu radi njihnih principov. In zdaj se zdi, da se bo ta proces nadaljeval s preklicavanjem državljanskih papirjev tistim, ki se ne strinjajo z obstoječim političnim in industrijskim sistemom.

Zelo lahko bi se človek vprašal, koliko demokracije še ostaja v Združenih državah, če ne sme manjšina dati duška svojim nazorom, in če ji zabranjujejo tisti, ki imajo sedaj vladno oblast v rokah, glasovati za lastne kandidate.

JOHNSON SVARI AMERIKO PRED EVROPSKIMI ZAPLETLJAJI.

(Nadaljevanje s prve strani.)

vijo nekateri izmed naših internacijonalistov: da zaustavimo nesrečo s svojim moralnim vplivom, trde drugi; da igramo svojo vlogo v hudo prizadetem svetu, pravijo naši angleški bratje.

"Reparacijska vsota je določena. Morebiti bi Francija ne bila zadovoljna z njo. Znabiti bi jo Nemčija ne marala plačati. Kaj potem?

"Križ z Evropo je dandanes to, kar sta naredila Evropi Lloyd George in Clemenceau — versajlska pogodba.

"Po njej je Velika Britanija vzela približno dva miljona štirjaških milj zemlje — skoro dvanajstkrat toliko, kolikor meri California.

"Lahko bi bila določena moralna kazen. No, pa to je postranska stvar. Ali kadar govorimo o evropski nesreči, moramo priznati z vsemi pravimi in resnimi državniki, da je versajlska pogodba na dnu vseh križev in težav.

"Glavno vprašanje za nas je to, ali bodo mogli tisti, ki so ogrožali Evropo, mogli spraviti v nevarnost tudi Ameriko ter jo zaplesti v kašo, ki so jo iskuhali sami.

"Sedaj, ko je stopil Lloyd George med nas, je rekel v Philadelphiji zadnjo sredo, da zahteva ameriška dolžnost do človeštva poseči vmes, rešiti Evropo ter prinesti mir in red.

"Ali kako naj posredujemo in prinesemo mir in red? Tega bi ne mogli storiti samo z besedami. Niti ne bomo storili tega z denarjem, zakaj, dolgovi, ki jih je naredila Evropa v Ameriki, niso še plačani, in še hujših bremen ne moremo naložiti našim davkoplačevalcem.

"Če pa misli ta ali oni človek naše vlade ali pa kak odličen tujec v naši sredi, da bomo zdržavali mir in red v Evropi z našimi možmi ter se tako zopet vdeležili sporov in prepirov, ki se nas ne tičejo prav nič, potem ne razume Amerike in si napačno tolmači njeno razpoloženje."

Delavsko gibanje v Jugoslaviji.

Uvod.

Edinstveno delavsko gibanje je za delavce s taktičnega vidika najvažnejše vprašanje. V jugoslaviji se je pojavilo pocepljenje delavstva po vojni kot v drugih deželah. Jugoslavija ni bila izvzeta v tem oziru. In kakor so se v drugih deželah pojavili delavci, ki delajo na združenje vseh pocepljenih delavskih frakcij, tako so se našli tudi v Jugoslaviji delavci, ki delajo na ublaženje nasprotij med delavskimi frakcijami in za enotno delavsko fronto.

Poročilo o delavskem gibanju v Sloveniji nima namena še bolj razdvojiti delavstvo, kot je že pocepljeno, ravno tako nima namena izvajati polemik, ker teh je bilo dozdaj že dovolj, ampak namen poročila je, podati sliko ameriškemu delavstvu na podlagi faktov o delavskem gibanju v Sloveniji, da spozna, da se tudi v Sloveniji dela za združenje delavstva na podlagi resnice, da je delavstvo močno, ako je združeno, in šibko, ako je pocepljeno.

Poročilo o delavskem gibanju v Sloveniji ima torej informativen namen.

Uredništvo.

Splošna karakteristika razvoja politične in gospodarske organizacije naše stranke v povojni dobi.

Med vojno se je razbil še tisti mali aparat, ki ga je v Sloveniji pred vojno socialistično gibanje posedovalo. Ostalo je samo še par konzumov, v trboveljskih revirjih, v Ljubljani in Idriji, ki pa so bili vsi mala podjetja. V Mežiški dolini in v Mariboru so obstojale filiale nemških konsumnih društev, v Trstu in Istri pa italijanskih. Politična in strokovna organizacija je popolnoma raspadla.

V zadnjem vojnem letu je ustanovil Anton Kristan, takratni ravnatelj Konzumnega društva za Ljubljano in okolico, list "Naprej". Okrog tega lista se je zbralo nekaj starejših (Petejan, Milnar) in nekaj mlajših strankinih delavcev, ki so se zbirali okrog Prepeluha.

Slednji so ostali močno pod vplivom nacionalistične propagande, ki se je zbirala takrat okrog gesla majniške deklaracije in ki je nastopala zelo revolucionarno. Pod vplivom te propagande se je razvijala tu ideologija, ki je često prekoračila meje, ki jih stavlja socialistični program. To in osebno nasprotje do Antona Kristana je vodilo do odkritega preloma: Mlajše moči so se zbirale okrog Naših zapiskov, naše stare revije, ki sta jo oživela in urejevala Albin Prepeluh in dr. Milan Lemež.

V tem stanju nas je doletel prevrat. Prevrat je našel pri nas številčno neznaten, idejno nekonsolidiran, med seboj sprt strankin aparat. Tudi naše gmotne sile so bile razmeroma majhne. Računamo, da rezerve naše glavne denarne opore, Konzumnega društva za Ljubljano in okolico, takrat niso znašale več, nego dva miljona kron.

Prevrat je zbral okrog tega aparata silne množice ljudi, ki so videle v njem simbol ostre negacije in protesta, kojega se je med vojno v dušah silno veliko nabralo in ki je smel in mogel priti vsled sloma državne oblasti in avtoritete sedaj popolnoma neovirano do izraza.

Ako lahko splošno trdimo, da je obstojala na vsem svetu ogromna razdalja med tem, kar so socialistične organizacije in njih aparat množici, ki se je zbirala okrog njih, kakor okrog znamenja nezadovoljnosti in nove sreče, mogle in hotele dati in med tem, kar so one pričakovale, potem velja to v dvakratni izmeri za Slovenijo.

Rezultati volitev l. 1920 kažejo, da sodba, da bi se izrekla po prevratu v slučaju volitev ogromna večina slovenskega ljudstva za socialistično stranko, ni pretirana. Vendar je bila ta moč stranke samo navidezna. Tisoču, ki so privreli v stranko, so šli skozi druge šole, kakor skozi socialistično in niso imeli idejnega stika s stranko, razven dodirne točke upora proti obstoječemu in negacije novo se utrjajoče državne oblasti. Pri vsem tem je razpolagala stranka le z aparatom svoje revne prošlosti.

Tu sta bili razočaranje in razpad nujni posledici. Vendar bi se dalo za delavsko stranko iz te izredne dobe več rešiti, ako bi ne posegla v ta razvoj z bogatimi denarnimi sredstvi podprta agitacija iz takrat sovjetske Ogerske in iz sovjetske Rusije, ki je segala globoko v mase zaupnikov. Ti zaupniki so bili često slepo orožje v rokah svojih central, ki pa zopet niso imele nobenega vpogleda naš dejanski položaj in so opravljali često prav herostratska dela.

Zlasti ogromno škodo je prineslo proletariatu iz Moskve podano navodilo, da se naj poslužujejo agenti te agitacije proti samostojno mislečim zaupnikom brezobzirno blatenja, laži in obrekovanja. To je prineslo v glave popolno zmedo.

Druga velika nesreča je bila, da slovenski socialistični proletariat v tej dobi ni imel vodilnih oseb, ki bi združevale izkušnjo, širok pogled in moralno veličino — in da se v vodstvu tudi različne osebe, pri katerih je bila po ena izmed teh potez morda dovolj razvita, a je zato nedostajalo druge, niso med seboj harmonično izpopolnjevale.

Ti vzroki so skupaj zakrivili, da je slovenski proletariat v povojnih letih le malo pridobil.

Po nezdravi povojni konjunkturi bo treba začeti zidati nekako tam, kjer se je pred vojno nehalo.

Marsikak ostanek večjih možnosti še leži v mali okolici. A leži, kakor skala na samem. V koliko jo bo mogoče priključiti v nov organizem, ki se šele ustvarja, je še vprašanje in ena izmed velikih nalog, ki jih je treba nujno rešiti.

Zgodovinski predlog dogodkov.

Začetkom novembra 1918 je raspadla bojna sila Avstroogrske. Slovenija je dobila svojo revolucionarno vlado, ki je stala le v rahlih stikih s Narodnim večem v Zagrebu, ki je veljalo po prevratu za najvišjo oblast v jugoslovanskih provincah bivše Avstrije. Meseca decembra 1918 so se združile avstrijske jugoslovanske pokrajine formalno s kraljevino Srbijo v kraljevino S. H. S. Država je dobila prvo skupno vlado.

V Ljubljani je stopil Anton Kristan še novembra 1918 v vlado in prevzel poverjeništvo za socialno skrbstvo. V to poverjeništvo je pritegnil kot vodilnega uradnika Albina Prepeluha, ki je zbral v tem uradu del maloštevilnih intelektualcev, ki jih je stranka imela. Sem je vstopil v službo dr. Milan Lemež, sedanji vodja slovenskih komunistov, ing. Štebi, Alojzija Štebijeva in dr.

Od znanih osebnosti, ki so v stranki v tej dobi aktivno sodelovali omenjamo Filip Vratnika, Josipa Petenjana, ki je bil takrat tajnik Strokovne komisije in odgovorni urednik Napreja. Ivana Milnarja, ki je bil urednik Napreja, Ivana Kocmurja, kojemu je bila poverjena reorganizacija bolniških blagajn, dr. Milana Koruna in druge. Pozneje je prišel iz Trsta v redakcijo Napreja Rudolf Žorga in nekaterih drugih zaupnikov člani Izvrševalnega odbora stranke, ki se je po vojni s kooptacijo razširil. Ta I. O. je vršil veliko agitacijsko delo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904. Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Cainkar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 61, Johnstown, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddelka Blaz Novak, gl. blagajnik John Vogrich, urednik glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 407 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Zelenaikar, Box 276, Barberton, Ohio, Fred A. Vider, Box 673, Ely, Minn., John Tordolj, Box 92, Hendersonville, Pa., John Gorsek, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNISKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blaz Novak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Av., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 288, Moon Run, Pa. John Grošelj, 14821 Pepper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Šular, Box 104, Gross, Kans., za jugozapad. Max Marn, Box 166, Buhl, Minn., za severozapad. Mike Zugel, 5453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:

Frank Zaitz, predsednik, 2639 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Somrak, 2517 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Alesh, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill. John Olip, 2639 W. 26th St., Chicago, Ill. Jos. Shuk, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Av., Cleveland, O.

POZOR!—Korespondenca s gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslove: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNISKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslove: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNISKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora, čigar naslov je zgoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslov: John Underwood, 407 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, oznanila, oglasi, naročnina in [illegible] kar je v zvezi z glasilom Jednote, naj se pošilja na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Povest "Jimmie Higgins" je zrcalo duše ameriškega proletariata ob času velike vojne. Dobi se pri Književni matici S. N. P. J.

Ali želiš znati pravilno pisat in čitat angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katero je izdala in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

VARČLJIVI NAROD

VLAGA REDOVITO INVESTIRA RAZUMNO V

KASPAR STATE BANK

NAJVEČJI JUGOSLOVENSKI BANKI V ZJEDINJENIH DRŽAVAH.

1900 Blue Island Ave., vogal 19. ulice
CHICAGO ILLINOIS

KAPITAL IN PREOSTANEK
$1,250,000.00

Pod nadzorstvom vladnim, državnim in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse parobrodne družbe v Jugoslavijo in obratno. Izdelujemo listine (affidavite) za priseljenike, ter pošiljamo denar v staro domovino najceneje in najhitreje.

O koleri na Kranjskem.

Zbornik Matice Slovenske XIII. zvezek iz leta 1911.

Sestavil **Franc Kobal.**

(Dalje.)

Priporoča se kozarec dobrega rdečega vina, malo ruma ali dobro uležanega piva. Mnenja, da je dobro, če se ob koleri zauživa mnogo opojnih pijač, je krivo. Kdor ni vajen rdečega vina, temu rdeče vino lahko škoduje. Vinopivcem je nujno priporočati zmernost. Mošt, mlado vino in prekislo vino škodujejo, prav tako tudi mlado ali skisano pivo. Vobče se opaža, da koleri najrajši zapadejo alkoholiki. — Vsakdo naj vestno gleda na snago. Roke naj si izmija večkrat na dan, zlasti pa pred jedjo, s prekuhano vodo in z milom. Kdor ima opraviti s kolerabolniki, se umivaj z lizolovo ali karbolovo raztopline in menjaj obleko. Če se je pojavila tudi le lahka driska, pokliči zdravnika, ker utegne postati hujša in opasna, lezi v posteljo in popij nekaj čašic črne kave ali melisnega čaja.

Glede javnega varstva so države določile to, kar je sklenil veliki mednarodni zdravstveni zbor v Dresdenu dne 15. aprila 1893, in sicer:

Čim se le sumi, da je kdo obolel za kolero, treba to nemudoma javiti oblastim in treba dotičnika strogo ločiti od vseh drugih stanovalcev ali ga izolirati (osamiti). Vse, karkoli je bilo z njim v dotiki, se mora vestno razkužiti, zlasti njegovi izmečki, posodu, stranišče. Zanalašč za slučaj kolere sestavljene posebne krajevne zdravstvene komisije morajo strogo gledati na snago cest, ulic, trgov in javnih vodnjakov, nadzirati prenočišča, javna stanovališča itd., pa tudi zasebna stanovanja, zlasti delavska. Nadalje je ob takih časih strogo prepovedati vakršno zbiranje večjih ljudskih množic, kakor n. pr. sejme, romanja, procesije itd., kakor tudi vojaške vaje. Ker se bacili radi oprijemljejo sadja, sočivja in perila, je uvoz takih stvari iz okuženih ali sumljivih krajev zabraniti. Mrliče, za kolero umrle, treba umiti s sublimatom in spravljati v posebne prostore; razpostavljanje mrličev in večji pogrebi so prepovedani. Manj vredno mrličevo zapuščino je požgati, ostalo pa v vroči pari ali v suhi vročini razkužiti. Zlasti pa naj zdravstvene komisije ljudstvo mirijo, ker je nepotrebni strah najhujši pospeševatelj kolere. V ta namen naj priobčujejo primerne pouke in navodila.

Države, ki so med seboj v dogovoru glede boja proti koleri, si morajo neprestano natančno poročiti o njih stanju. Da se po možnosti zabrani njen prehod iz države v državo, morajo na vseh obmejnih postajah, skozi katere gre glavni promet, biti urejeni zdravstveni uradi za nadziranje potnikov in njihove prtljage. Za kolero obolele ali sumljive potnike morajo pridržati in jih nemudoma izolirati in spraviti v bolnice, njihovo prtljago pa vestno razkužiti. Seveda veljajo te varstvene odredbe samo za potnike, ki dohajajo iz okuženih ali sumljivih krajev. Perilo, stara in obnošena obleka, rabljena posteljnina, cunje itd., ki prihajajo iz takih krajev, sploh ne smejo v državo. Za njihov prevoz skozi državo veljajo posebna določila. Uvoz korespondence, tiskovin, knjig, časnikov i. sl. ni prepovedan, niti jih ni treba razkuževati. Železnične vozove treba razkužiti. Slična določila veljajo za postaje ob plovnih rekah, za pomorska pristanišča itd.

Če se vestno izpolnjujejo vse te varstvene odredbe, se nam modernikom ni bati, da bi se kolera nevarno razširila. Koliko take odredbe zaležejo, ako se v resnici natančno izvajajo, kaže dejstvo, da je v dobro zavarovani Nemčiji v letih 1892. do 1894. za kolero umrlo samo 9000 ljudi, dočim jih je v istem času na Ruskem ugrabila kolera krog 800,000.

Bolnika, ki je zapadel azijski koleri, zdravijo zdaj s tem, da mu dajejo kalomela (prečiščenega živega srebra), ki s krepkim odvajanjem iz bolnikovega črevesa odganja morilne bacile, obenem pa razkužuje črevo, nadalje opijeve preparate ali salol, ki omejuje prehudo, sušeče drisko; italijanski zdravniki vlivajo v črevo mlačnega razpuščenega tanina in druge razkužujoče tekočine. Vrhu tega povijajo bolnike v tople rjuhe, jih drgnejo ali mažejo z gorkim oljem; včasih koristijo tudi gorke kopeli. Proti neznosni žeji dajejo koščke ledu, proti bljuvanju in bolestnim krčem v mečah brizgajo pod kožo morfija. Čim manj bolniku bije žila, tem hujših dražil mu dajejo (vina, močne kave, ledenomrzlega šampanjca) ali mu vbrizgavajo kafro ali eter. Da se mu preveč ne strja kri, mu pod kožo vbrizgavajo večje množine kuhinske soli.

Da končno sklenemo to poglavje, dodajmo še to, da se kolera le poredko loti ljudi od 6.—20. leta, dočim kaj rada napade dojenčke in starejše ljudi. V posameznih rodbinah, v posameznih hišah oboli ponavadi samo nekaj oseb. Povprek težko oboli za kolero 2—3% prebivalstva, dočim je lahkih slučajev kolere mnogo več.

* * *

Dandanes kolera za dobro urejeno državo izdaleka ni več tako strašna, kakor je bila svoje dni, ko še nišo prav nič zanesljivega vedeli, kaj je pravzaprav, kaj jo povzroča, kaj jo raznaša in kako bi se je uspešno branili. Razumljivo je, da je kolera tedaj med prebivalstvom povzročala velikansko zbeganost in tolik strah, da je bežal, kdor je le mogel. Mnogokrat so še celo oblastva izgubila glavo, ob vso razsodnost so bili zdravniki in duhovstvo. In tako se je le premnogokrat dogodilo, da ni bilo ne zdravnika, ki bi zdravil, in ne strežnika, ki bi stregel ubogemu bolniku, prepuščenemu sebi in velikemu svojemu trpljenju, pa tudi duhovnika ne, ki bi ga tolažil. V obče treba priznati — o tem govore naši viri soglasno — da je duhovščina za hudih kolernih epidemij storila mnogo dobrega tako bolnikom kakor zaostalim sirotam. Težavnejše je izprva bilo stališče zdravnikov. Kajti prvič sami niso prav vedeli, kaj in kako bi, in drugič jih je bilo tako malo, da tudi najpožrtvovalnejši ni mogel s pridom zmagovati ogromnega posla. Vsi skupaj, z mestnimi, občinskimi, deželnimi in državnimi gosposkami vred, pa so se le premnogokrat pošteno ubadali povsem zaman, ker so se vse njihove dobro mišljene naredbe izjalovljale ob neukosti in trmi naroda. Pri nas nič manj, nego drugod. K vsemu temu pa se je pridruževalo še to, da so bila mesta kakor vasi v zdravstvenem ozíru skrajno zanemarjena. Dobre volje, te zdravstvene nedostatke odstranjati, izvečine ni manjkalo, manjkalo pa je potrebnih denarnih sredstev. Saj so bile dežele kakor državne blagajne skoro večno prazne, ker so domalega vse dohodke požirale neprestane vojne.

Najhuje je pač bilo v letih 1830. in 1831., ko je kolera prvič pridivjala v Evropo.

Tista leta je namreč na Balkanu besnela rusko-turška vojna (l. 1829. mir v Jedrenu) in kakor večkrat v tistih časih, je tudi tedaj za vojsko v deželo pridivjala kuga. Morila je tako grozovito, da so še l. 1831. novembra meseca v Bukareštu noč na noč vozili cele vozove mrličev iz mesta. Iz Valahije so jo koncem l. 1829. zanesli tudi v Brašov (Kronstadt) na Erdeljskem, in sicer se je bila poskrila v staro ponošeno obleko.

Na poletje l. 1831. pa se je v Moldaviji nenadoma pojavila druga bolezen, ki sicer ni bila prav nič podobna kugi, ki pa ni morila z nič manjšo neusmiljenostjo. Tako je početkom junija meseca v Jassyju požela do sto ljudi na dan, sredi istega meseca pa že do tristo oseb na dan. Preplašenost prebivalstva je bila velikanska, poročila pa, ki so prihajala iz nesrečne dežele, so še ostali svet vznemirjala do skrajsti, in to tem bolj, ker nihče ni prav vedel, kakšna je ta bolezen, ki je tako neusmiljeno morila uboge Valahe. (Dalje prihodnjič.)

NAUČITE SE ANGLESKO.

Mi vas naučimo govoriti, čitati in pisati angleški jezik potom pošte v kratkem času. Da vas prepričamo vami pošljemo na poskušnjo eno solego. Znanje angleščine vam bo v korist. Ne odlašajte temveč pridite takoj s učenjem. Naslov: "Slovensko-Angleška šola", 3639 W. 22nd St., cor Millard Ave., Chicago, Ill. — (Adv.)

NAROČITE

klobase iz čistega prašičevega mesa, prekajene z hickory lesom in poslane iz farme direktno na vaš dom poštnine prosto po 35c funt. Naročilom pridenite Money Order.

BAJT & LIPOLD,
NAYLOR, MO.

NAZNANILO IN ZAHVALA.

Sorodnikom, znancem in prijateljem naznanjam tužno vest, da je po tridnevni mučni bolezni v New Kensington, Pa., bolnišnici dne 31. oktobra, 1923, ob 5. uri popoldne preminula moja soproga oziroma mati

JOHANA BOLE
(rojena Oražem)

v svoji najlepši dobi, stara 29 let. Rojena je bila 16 maja leta 1894 v Selcih, št. 52 pri Postonji. V Ameriki je bila 10 let. Tukaj zapušča mene, žalujočega soproga, pet nedoraslih otrok in enega brata. V starem kraju pa očeta, dve sestri in dva brata. Pogreb pokojnice se je vršil dne 23. oktobra, t. l. na pokopališče v Unity City, Pa. Bila je članica društva št. 400, S. N. P. J. v Renton, Pa. in št. 33 J. S. K. J. v Tresstle, Pa. Moja lepa hvala članstvu S. N. P. J. in S. S. P. Z. v Rentonu, Pa., za darovane vence in udeležbo pri pogrebu. Lepa hvala tudi članstvu društva J. S. K. J. za udeležbo pri pogrebu. Nadalje najlepša hvala vsem sorodnikom, znancem in prijateljem za darovane vence in sveže cvetljice, ki ste jih položili pokojnici v blagi spomin in sploh vsem, ki so čuli ob njeni postelji v bolnišnici in pri njenem mrtvaškem odru, bili meni žalujočemu soprogu in otrokom v tolažbo v ti nesrečni uri. Iskreno se tudi zahvalim vsem, ki so prišli iz oddaljenih mest, izkazali pokojnici zadnjo čast, kakor iz Russelton, Universal, White Valley, Delmont in Slickville, Pa. Še enkrat moja hvala vsem skupaj. Tebi draga, nepozabna soproga in mati, dokončala si pot življenja, prosta zdaj si vseh muk, trpljenja, lahka naj bode tebi ameriška zemlja, počivaj mirno! V spominu nam bodeš v naših srcih ostala vedno. Žalujoči ostali: Frank Bole, soprog. Frankie in John, sinova. Tinni, Ivanka in Milka, hčerke. Vsi pod okriljem S. N. P. J. v Renton, Pa.

Delavski list je sila, s k[illegible] računa vaš nasprotnik.

NAPRODAJ IMAM

dve peči ena velika za trdi[illegible] mog in druga mala za mehki[illegible] mog. Prodam obe dve po [illegible] ceni. Oglasite se pri meni na [illegible] mu: Louis Mohar, 2251 W[illegible] 22nd Street, Chicago, Ill. (Ad[illegible])

ZA KUHANJE PIVA DOMA

imamo v zalogi slad, hmelj, slad[illegible] in vse druge potrebščine. Poskus[illegible] in se prepričajte, da je doma pri [illegible] kuhani vedno le najboljši in naj[illegible]nejši. Dobiti je tudi zbirko soc[illegible] steklenic in raznih loncev, itd.

Mi vam dostavimo naročilo po [illegible]šti, točno v vse kraje.

Grocerijam, sladčičarjem in v p[illegible] dajalne železnine damo primeren [illegible] pust pri večjih naročilih. Pišite [illegible] informacije na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland,

Domače prekajen[illegible]
KLOBASE

Izdelujem in razpošiljam fine pr[illegible] kajene klobase z česnovim okus[illegible] in prekajeno meso. Jamčim, da [illegible] moja roba prava delikatesa, ravn[illegible] taka kot sta jih včasih oče in ma[illegible] narediła. Pošiljam od 5 funtov n[illegible] prej. Cena 35c funt, poštnina pos[illegible]bej. Denar se lahko pošlje z nar[illegible]čilom ali pa pošljem po poštnem p[illegible]vzetju (C. O. D.) Sem član društv[illegible] št. 56, S.N.P.J. kamor se lahko ob[illegible]nete radi moje zanesljivosti.

JOSEPH LESKOVAR
D. I.
610—14th Street,
Racine, Wis.

NOVE SLOVENSKE COLUMBIA GRAMOFONSKE PLOŠČE.

E 7993 { Deklica Mila, / Vabilo, — poje kvartet Ljubljana.

E 7994 { Kozarček le, / Pastirček, — poje kvartet Ljubljana.

Plošče stanejo po 75c, z naročilom priložite denar ali Money Order na naslov:

JOHN F. VESEL,
P. O. Box 126
GREENWOOD, WIS.

CILKA.

Spisal IVAN ALBREHT.

(Dalje.)

"Bi šla po zelenjad," ji je poiskala mati posla, ko ni mogla več prenašati očetovega molčanja. Komaj je dekle zaprlo vrata, je stopila Meta k možu in je začela naravnost:

"Kako misliš, kaj — šest jih je!"

Kolar je odložil časopis in se je začudil proti ženi: "Koga —"

Tedaj je prišel Fric domov. Dišal je močno po pijači in izpod oči sta naznanjala dva klobasasta kolobarja prečuto noč. Bil je še poln vinskega duha in vinske volje.

"Kako," je vprašala Meta spoštljivo in se je čudila pomočniku, ki ima toliko denarja, da more zanužiti vse dolge noči in poleg tega skrbeti za svoje dolžnosti na stanovanju.

Fric je odvrnil z malomarno kretnjo in mati mu je izjemoma postregla s čajem. Svečano in v najlepši posodi je postavila diščečo pijačo predenj — kakor da bi hotela vliti vse svoje skrite želje vanj. Faut se je zahvalil z besedami, da ni treba škode in takega truda zanj. Sicer je pa vse klavrno na svetu.

"Nikamor več ne pojdem," je izjavil in si nažgal cigareto.

"Eh, no — mladost," je blažila mati mačka in je ostro gledala v moža, da ne bi rekel kake neprimerne besede.

"Kaj mladost, ko pa ni deklet," se je zagrohotal pomočnik.

"O," je ušlo očetu, čisto proti materinim mislim, ki je izkušala brzo popraviti nerodnost moževo.

"Seve, kaj pametnega res ni baš za vsakim oglom —"

"Večkrat sem že mislil," se je oprijel Fric bilke in je s stisnjenim pogledom motril mater, ki je kopnela v nestrpnem pričakovanju. Tedaj se je vrnila Cilka in je prekinila razgovor. Brez zle slutnje je stopila k mali družbi in je izročila materi zelenjavo.

"Drago je," se je opravičevala pred vsemi, da bi se izognila običajnim očitkom o zapravljivosti.

Meta je pogledala malo temno, a se je takoj ropet nasmehnila in je odšla v kuhinjo —

V sobi je zavladala mučna tišina. Oče je strmel predse in je bobnal s prsti po mizi. Cilka je stala ob strani in ni vedela, kako naj bi se okrenila, a Fric se je igral z žličko po skodelici in je pretehtaval nameravane besede, ki so se mu zazdele z tistem trenotku vse tako nekam čudno puhle, da se ni mogel takoj odločiti za govorjenje. Ogledaval je dekle, ki je v zadregi mencalo s prsti, in je poiskušal polagoma:

"Ali vam ni nikdar dolgčas, gospodična?"

Cilka je dvignila pogled in je menila kratko:

"Tedaj berem —"

Fric je že hotel začeti o branju. Toda ko je bila beseda že prav na jeziku, se mu je zazdel dekletov odgovor odbijajoč v svoji kratkosti. Pomislil je za hip in je srebnil požirek čaja.

"Zdaj bo lepo zunaj. Ali ste že bili kdaj na plavuču?"

Cilki so se zaiskrile oči, da je v hipu pozabila na obrambo.

"Naši ne gredo nikamor —"

V pomočniku je zrastel pogum:

"In ste sicer čisto brez družbe?"

Cilka je pritrdila in se je mimogrede ozrla v Frica. Kakor da gleda prvikrat, je opazila, da so lasje lepo plavi in da vabijo oči kakor parček spominčic . . .

"Če bi vam ne bila moja malenkost preslaba," je začula glas pomočnikov, ki je sukal roke venomer tako, da so vzblestevali zlati obročki na prstih.

"Kako ste poredni," je stopila bliže in je zardela.

Oče Kolar je pogledal preko časopisa:

"Ni nič s tem dekletom, ko je pa občutljivo ko goba —"

"Saj ni res," se je zastavila Cilka za Fricovo ponudbo. Kolar je umolknil, pomočnik se je ozrl po dekletu in pogleda sta se pozdravila —

V kuhinji se je jezila mati nad moževo neokretnostjo, a na hodniku se je oglasil pismonoša:

"Cili Kolar," je zahrul zategnjen glas — in že ni bilo več — ne glasu, ne človeka. Na kuhinjski mizi pa je ostalo za spomin dvoje listov in dekle je hlastno seglo ponje. Pošta v četrtem nadstropju, v podstrešju prava pisemska pošta, dogodek, ki je predramil vso družino.

Cilka je preletela naslove.

"Magda piše," se je oglasila čez kratko in mati je brzo pojasnila Fricu, kdo je to. Pomočnik je poslušal le napol, — njegova pazljivost je v glavnem veljala Cilki, ki je strmela v drugo pismo. Brala je počasi in pozorno. Bile so besede ljubavi, besede, ki so prosile odpuščanja.

"Andrej piše," je izjavilo dekle, a mati je urno povedala Fricu, da je to sin njenega brata, kmečki fant, tam nekje daleč.

Cilka je našobila ustni in je vprašujoče pogledovala mater. Metini pogledi so merili na Frica in tudi dekle se je ozrlo vanj. In videlo je, da stoji pred njim kakor tiste, ki je o njih govorila — Magda. Danes žena, jutri sestra — V duši je kriknilo kakor opomin in Andrej je stopil pred njo. Bil je golorok in je stal v senci pod brajdo. Oči so gledale zvesto in pokorno . . .

Dekle se je prijelo za vrat, je zakašljalo in je omahnilo na stol. Na bledi lici je dahnilo dvoje temnih, rdečih lis —

VII.

Življenje v podstrešju se je razpletlo v čmotično sladkost. Cilka je prebolela hrup občutij, ki so jo bila za trenotek premagala — in je objela svoje nove sanje — Frica. Izpočetka ni mogla razumeti matere, ki je tako brzo izpremenila svoje misli — pozneje pa se ni več ukvarjala s tem.

Fric je ostajal mnogo doma. In na večer, ko je pospala družina, sta ždela v kuhinji.

(Dalje prihodnjič.)

ŠESTMESEČNA TEKMA

PRI NABIRANJU NOVIH NAROČNIKOV ZA PROSVETO.

POZOR!! ČITAJTE!!
PRIDRUŽITE SE TEKMI!

Glavni upravni odbor S. N. P. J. je sklenil, da se priredi šestmesečna tekma za pridobivanje naročnikov na Prosveto. Tekma traja šest mesecev. Prične dne 1. junija in konča dne 30. novembra t. l.

Vsak član ali članica S. N. P. J. in društva v celoti se lahko pridružijo ti tekmi.

Dolečene so naslednje nagrade, katere se točno izplačajo vsem tekmovalcem, ki so do njih upravičeni:

Za 2 nova celoletna ali za 4 polletne naročnine—3 knjige Književne Matice.

Za 3 nove celoletne ali za 6 polletnih naročnin—4 knjige Knjiž. Matice in polletna naročnina na Prosveto.

Za 5 novih celoletnih ali za 10 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in celoletna naročnina na Prosveto.

Za 10 novih celoletnih ali za 20 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in lepa krasna pozlačena ura.

Za 15 novih celoletnih ali za 30 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasna pozlačena ura in verižica.

Za 20 novih celoletnih ali za 40 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasni "Rogers Silver" namizni sestav in "Fountain Pen".

Za 25 novih celoletnih ali za 50 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in Carona Typewriter, pisalni stroj male vrste.

Za 30 novih celoletnih ali za 60 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in Remington Typewriter, male vrste pisalni stroj.

Za 35 novih celoletnih ali za 70 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasni fini gramofon in 12 izbranih slovenskih plošč.

Za 40 novih celoletnih ali za 80 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in velik Underwood Typewriter, pisalni troj.

Za 50 novih celoletnih ali za 100 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in prava zlata ura in verižica.

Za 75 novih celoletnih ali za 150 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasni prstan z diamantom.

Za 100 novih celoletnih ali za 200 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in zlata ura in prstan z diamantom.

Za 150 novih celoletnih ali za 300 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in Ford Touring Automobil, avtomobil Fordovega sistema.

Za 200 novih celoletnih ali za 400 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in avtomobil Chevroletovega sistema.

Vsak tekmovalec ima pravico, da lahko spremeni gornje nagrade v zahtevo za dobitek v gotovem denarju po dogovoru.

Za vsak slučaj enakosti v tekmi se bodo dale enake nagrade dvema ali več tekmovalcem.

ZELO VAŽNO JE, DA SI ZAPOMNIJO VSI, KI SE BODO PRIJAVILI ZA TEKMO, DA SE PRI TI TEKMI NE PLAČA TEKMOVALCEM PROVIZIJA IN VSAK TEKMOVALEC MORA UPOSLATI CELO SVOTO UPRAVNIŠTVU. To se je odredilo vsled tega, ker so nagrade tako visoke v kolikor jih dovoljuje zakon te svrhe.

Člani, članice ali društva, ki se žele udeležiti te tekme naj takoj pišejo po potrebne listine in knjižice za nabiranje novih naročnikov upravi Prosvete na naslov: PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill., enako je nasloviti vsa pisma in denarne pošiljatve.

Prosveta je lastnina Slovenske narodne podporne jednote, ki jo izdaja v izobraževalne namene. Člani Slovenske narodne podporne jednote so veliko žrtvovali za razširjenje čitateljskga kroga Prosvete. Večina agitatoričnega dela je bila dozdaj opravljena brez kake odškodnine ali pa za zelo majhno odškodnino. Izvrševalni odbor S. N. P. J. je zaradi tega zaključil, da se razpišejo za pridobivalce naročnikov na Prosveto boljše nagrade, kot so bile dozdaj v navadi, da se trud neumornih delavcev za razširjenje Prosvete saj deloma odškoduje.

Bratje in sestre člani Slovenske narodne podporne jednote, zedaj se vam nudi prilika, da si pridobite nagrado in da pomagate razširiti vaš lastni list Prosveto! Torej na delo!

PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.